

Vocația istorică a fost de la cei dintii făuritori de slovă românească și pînă la marii clasici o permanență a literaturii noastre, perpetuată de la o generație la alta, ilustrînd nu atît un izvor de inspirație cît perenitatea unei conștiințe artistice de excepție. Cons substanțială acestui filon istoric, ideea de independență s-a cristalizat ca o coordonată generică a scrisului românesc.¹ Ștergînd „colbul de pe cronică bătrîne“, cum spunea Eminescu, zăbovind cu privirea peste „zilele de aur a scripturilor române“ și se relevă osîrdia cu care cronicarii căutau să demonstreze că noi venim din vechime, că avem drepturi istorice asupra acestui pămînt, argumentînd astfel continuitatea noastră pe aceste meleaguri, originea și unitatea neamului. Reluînd și accentuînd ideile peremptorii ale cronicarilor, corifeii Școlii ardelenе conferă, în spiritul ideologiei lor luministe, noi temeuri spiritualității românești. Transpunerea artistică a ideii de independență națională o întîlnim în epopeea bardului de la Cigmăul Orăștiei, Ion Budai-Deleanu. În cîntul XII al „Țiganiadei“, Romândor se adresează cu însuflețire ostașilor, chemîndu-i să nu se lase robi otomanilor, ci să lupte pentru „slobozenie“.

Ideea de independență capătă în concepția generației pașoptiste noi reverberații. Pentru Bălcescu, acest demers programatic nu poate fi formulat decît în termeni tranșanți: „Libertatea dinăuntru (...), e peste puțină a dobîndi fără libertatea din afară“. Acest spirit vizionar transpare clar într-o scrisoare pe care Bălcescu o trimite lui A. C. Golescu în 4 martie 1850: „Ne rămîne să facem încă două revoluții. O revoluție pentru unitatea națională și mai tirziu alta pentru independența națională, ca astfel națiunea să intre în plenitudinea drepturilor sale naturale“. Cu același patos emoționant, Alecu Russo arăta, în poemul în proză „Cîntarea României“, că libertatea interioară a țării nu poate fi concepută fără libertatea exterioară: „Slobozenia e îndoită: cea dinăuntru și cea din afară: ele sînt surori, una fără alta nu pot trăi“.

Neatîrnarea patriei este o năzuință structurală la toți scriitorii primei jumătăți a veacului trecut, un ideal ce a fertilizat creația unei epoci, avînd prelungi rezonanțe în posteritate. Exemplificînd numai prin lirica patriotică a lui Bolintineanu desprindem un mesaj de o înaltă factură artistică. În „Cea din urmă noapte a lui Mihai cel Mare“ cuvintele voievodului par dăltuite în granit, avînd un efect înălțător: „— Nu vă urez viață, căpitanii mei! / Dimpotrivă, moarte, iată ce vă cei! / Ce e viața noastră în sclavie oare? / Noapte fără stele, ziuă fără soare. / Cei ce poartă jugul și-a trăi mai vor, / Merită să-l poarte spre rușinea lor“.

Finalul, de aceeași sobrietate și concizie, este expresia sublimată a sentimentului demnității naționale: „Așfel e românul și român sînt eu / Și sub jugul barbar nu plec capul meu“.

¹ v. Teodor Vărgolici, *Comentarii literare*, Buc., Ed. Eminescu, 1971, pp. 119—131; Idem, *Ecouri literare ale cuceririi independenței naționale*, Buc., Ed. Eminescu, 1976.

Aceeași gravitate o întâlnim și în balada „Daniel Sihuștru“, în care voința de a sfărîma lanțurile robiei coincide cu însăși voința de a trăi: „Capul ce se pleacă paloșul nu-l taie. / Dar cu umilință lanțu-l înconvoaie! / Ce e oare traiul, dacă e robit? / Sărbătoare-n care nimeni n-a zîmbit?“.

Idealul independenței rămîne, în continuare, la fel de ardent în conștiința literară a epocii, afirmîndu-se cu o vigoare sporită. Nu întîmplător, eroismul și spiritul de jertfă de care au dat dovadă ostașii români în războiul pentru independență și-au găsit un ecou puternic și imediat în inima scriitorilor noștri, de la Eminescu și Alecsandri pînă la cei pe care istoria literară nu i-a reținut decît sporadic. Nu puțini sînt scriitorii care își racordează condeiul cu însuși pulsul evenimentelor. Chiar în anii 1877—1878, sub impresia directă a luptelor, s-au scris și s-au publicat nuvele ca „Andrei Florea Curcanul“ de N. Gane, „Din viața mea de voluntar“ de Al. Chibici-Rîvneanu, prietenul lui Eminescu, piesele de teatru „La Plevna“ de G. Sion și „Curcanii“ de Grigore Ventura.

La scurtă vreme după începerea conflictului din Balcani, Vasile Alecsandri, retras la Mircești, se simte reintinerit de elanuri fierbinți, scriîndu-i unui prieten: „Trăiesc cu gîndul viața militară a bravilor noștri soldați și mă simt întinerit la vederea forței lor“². Cît de intens a trăit marele poet acest sentiment al mîndriei naționale ne-o dovedește poezia „Balcanul și Carpatul“, scrisă la 14 mai 1877, deci la numai cîteva zile de la proclamarea independenței, poezie ce a apărut în ziarul „Presa“ din 19 mai 1877.

În timp ce ostașii români luptau eroic la Grivița și Plevna, la Rahova și Smirdan, bardul de la Mircești se simțea alături de ei, înălțîndu-le patetice imnuri de slavă în poeziile „Peneș Curcanul“, „Sergentul“, „Păstori și Plugarii“, „Frații Jderi“, „Căpitanul Romano“. „Hora de la Plevna“, „Hora de la Grivița“, reunite apoi, la începutul anului 1878, în volumul intitulat sugestiv „Ostașii noștri“. Poetul își asumă responsabilitatea unei veritabile cronici a evenimentelor, ilustrată prin scene și tablouri evocatoare, prin figuri de eroi care par desprinși dintr-o amplă epopee populară.

Același crez artistic înaintat este prezent și în poeziile ocazionale ale lui Alexandru Macedonski sau în publicistica ulterioară a lui Eminescu, aceștia îmbogățind cu adevărate creații-manifest literatura independenței. Un poet ca Ioan Nenițescu rămîne în conștiința posterității în special prin versurile sale din volumul „Pui de lei“, care, prin circulația lor peste decenii, au dobîndit parcă virtuți ale creației anonime: „Eroi au fost, eroi sînt încă, / Și-or fi în neamul românesc, / Căci ruși sînt ca din tare stîncă / Românii, orișunde cresc“.

Străduindu-se să configureze o epopee națională, George Coșbuc a consacrat multe pagini războiului pentru independență. În poezii ca „O scrisoare de la Muselim-Selo“, „Povestea căprarului“, „Dorobanțul“, „Pe drumul Plevnei“, „În șanțuri“, „Cîntecul redutei“ și altele, poetul a surprins marile calități morale și însușiri ale ostașilor români. Cunoscător al sufletului oamenilor din popor, a evocat cu o deosebită intensitate dramatică eroi anonimi, oameni pentru care sacrificiul de sine pe altarul patriei nu este altceva decît o atitudine umană firească. Tocmai de aceea, în prefața lucrării sale în proză avînd aceeași sursă de inspirație, „Răz-

² V. Alecsandri, *Correspondență*, Buc., E.S.P.L.A., 1960, p. 44.

boiul nostru pentru neatîrnare povestit pe înţelesul tuturor” — Coşbuc face o veritabilă profesiune de credinţă: „Eu m-am gîndit la mulţimea cea mare a ţărănimii, la dorobanţii care au purtat războiul şi la tinerii care vor fi ca mine oşteni ai ţării. Lor le povestesc eu războiul...”³

Fără a avea aceeaşi simultaneitate cu momentul istoric, evocarea epică a luptelor pentru cucerirea independenţei naţionale conţine pagini antologice. Mihail Sadoveanu în ale sale „Povestiri din război”, apărute în 1905, Emil Gîrleanu în volumul „1877 — schiţe din război”, N. Gane, Jean Bart sau Gala Galaction au zugrăvit scene diverse în care vitejia şi devotamentul ostaşilor, atitudinea lor dirză în faţa morţii, încrederea în biruinţa finală sînt dominante.

Ideea că războiul pentru neatîrnare, prin afirmarea unor sublime idealuri naţionale, a produs o adevărată regenerare morală a tuturor oamenilor este ilustrată de Duiliu Zamfirescu în romanul „În război”, o cronică a unei exemplare transformări sufleteşti.

Vasta literatură a independenţei consemnează totodată, răsunetul viu pe care l-a avut împlinirea acestei năzuinţe seculare şi la scriitorii transilvăneni, plini de încredere şi speranţă. Presa românească din Transilvania, în special „Familia”, „Gazeta Transilvaniei”, „Telegraful român”, „Albina Carpaţilor”, a avut în acest sens un rol deosebit de activ, reproducînd creaţii literare ale scriitorilor de dincolo de Carpaţi, stimulînd, în acelaşi timp, atît de curajoasele condeie ale ardelenilor. Vom reţine numai un exemplu, şi anume poezia „Ostaşilor români”⁴, scrisă de Nicolae Herlea din Vinerea, de lângă Orăştie. „Fraţi eroi ai gînte mele / cari la Plevna v-aţi luptat / Şi ca lei în lupte grele / Fortul Griviţa l-aţi luat”, poetul-ţaran aducînd cuvinte de slavă acelor „bravi nepoţi ai lui Traian”.

Idealul independenţei a avut aşadar, un puternic ecou în literatura română, scriitorii noştri dovedindu-se a fi interpreţi fideli ai aspiraţiilor întregii naţiuni.

L'IDÉE DE L'INDÉPENDANCE DANS LA LITTÉRATURE ROUMAINE

— Résumé —

En soulignant que la vocation historique et donc l'idéal de l'indépendance ont été des permanences de notre littérature de toutes les époques, l'auteur suit le reflet de ces idées perennantes dans les oeuvres de quelques écrivains roumains à partir des chroniqueurs. Ils sont surpris quelques échos que la guerre pour l'indépendance l'a eu dans la conscience littéraire de l'époque et de celle immédiatement suivante, les écrivains comme: V. Alecsandri, G. Coşbuc, M. Sadoveanu, D. Zamfirescu et les autres en créant des vraies pages d'épopée nationale.

Les événements d'il y a un siècle ont eu un puissant écho parmi les écrivains de Transylvanie, ils se sont avérés les messagers fidèles des aspirations de la nation entière.

³ George Coşbuc, *Războiul nostru pentru neatîrnare povestit pe înţelesul tuturor*, Buc., 1907, p. 3.

⁴ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 83, 1877, 4 nov./23 oct.